

FORMOWAĆ (28) *vb impf*

Oba o oraz a jasne.

inf formować (7). ◇ *praes 1 sg* formuję (6). ◇ *3 sg* formuje (4). ◇ *3 pl* formują (4). ◇ *praet 3 sg m* formował (2). ◇ *praet 3 pl m pers* formowali (4). ◇ *part praes act* formując (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Kształtować, nadawać czemuś określoną formę, urabiać; czynić podobnym; figurare, fingere, formare* *Mącz, Cn; conformare, informare* *Calep, Cn (14)* : Fingo, Formować/ Tworzyć/ Xtałtować/ z wosku co tworzyć. *Mącz 127b; Figuro, Formuyę xtałtuyę. Mącz 127b; Formo, Xtałuyę [!]/ Formuyę. Mącz 134b; Conformo – Formuie czynie podobnim. Calep 239b, 833b.*

a. *O kształcie materialnym, dostępnym poznaniu wzrokowemu (7)* :

formować kogo, co (6): Tedy wziąłem trzydzieści frebrnych: y wrzuciłem ie do do^{mu} Páńfkiego/ do tego co formuie obrázy [*proieci illos in domum Domini ad statuarium*]. *Leop Zach 11/13, Zach 11/13*; Tedy zaś tám fład wyłzedł iemu przyść potrzebá/ Y z tym ciáłem ktore sam formował/ Bog z niebá. *KołakSzczęśl C4v; JanNKar E3*; Píárze terminuią nie tylko dla pámięci, ále y dla znáku: áby *Prothonotarius* Káncelláriiéy wiedział iáko ma componować, y co z czego brác, y formować *Act. SarnStat 1261. Cf formować kogo na co.*

formować kogo na co (1): Práwie cię ná wżzytek wzroft fwoy formowáli/ Tylko iż cię w brodzie trochę ofszukáli. *PudłFr 60.*

Zwrot: »formować na kształt [czego]« (2): *Pastillicare*, Ná xtałt kołaczków álbo powalek formować/ powálki kołaczki czinić. *Mącz 283a*; iáko tu w tym píśmie teráznieyłym, którém ná křształt łácińfkiego dał formować *JanNKar E3.*

b. *O kształcie słownym; tu w przen [co] (1)* : (Gdyż nádzieiá głos ludzki áz do tąd formuie) *SzarzRyt D.*

c. *O sposobie realizacji pojęcia [co z czego] (1)* : niemoże tho być ináčzey/ iedno iż z obyczáiw iego [*pana*]/ wżzytchy poddáni fwe obyczáie formuią *GórnDworz Gg5.*

2. *Wytwarzać [co w czym] (1)* : Druga riba iest Kruk morzki, dla tego iest rzeczón: iż kracze iáko kruk/ a w pierfiach v fercza głos fobie formuie (vfta nie krakaią) á tako ie ribitwi poznawaią j łowią. *FalZioł IV 32c.*

3. *Tworzyć wzór, model czego; przedstawiać, wyobrazić [kogo (11) co (2)] (13)* : Ten Dworzánin/ ktorego ia tu formować mam/ chcę naprzod/ áby fie w flácheckim zacnym domu vrodził *GórnDworz Dv*; náleść też kogo ták mądre⁸⁰/ y wymownego/ iáko pan Kriški/ ábo pan Myłzkowfki/ [...] žeby wymálował fłowy dworną pánią/ we wżzythkiey żeńskiey dořkonáłości/ thák iáko oni formowáli dworzániná we wżzythkiey dořkonáłości męřskiey. *GórnDworz V2v*; ták póřpolicie potomni ludzie czynią/ iż więcej což o przelźlego wieku ludziech rozumieią/ y formuią ie fobie w wylźlzych cnotach/ y dořtoieńftwie/ niż w kłięgach o nich ftoi *GórnDworz V4v*; czekał każdy/ komuby mowić kazano/ iefli pánu Myłzkowfkiemu/ áby rzecz o dworzáninie konał/ czy pánu Kołtce/ áby dworną pánią formował. *GórnDworz V5, X4v, Y2, Gg4, Kk4v.*

formować z czego (1): [*Syna Bożego*] ták fobie z fłowá wymowionego formuią *CzechEp 255.*

formować podług, wedle czego (2): nie náuká/ ále rycerfkie rzemieńflo ma przodek/ y chcę/ áby moy Dworzánin/ ponieważ go podług niego zdánia formuię/ także rozumiał. *GórnDworz G7v; NiemObr 91.*

Zwroty: »formować w głowie« (1): tę chęć którą będzie miał ku vpodobánemu ciálu/ niechay zá pomoczą rozumu odeimie od ciála/ á przyłoży iá ku lámeý szczyrey piękności/ formuiącz onę w fwey głowie tak bez ciála/ iáko z niebá od Bogá pochodzi. *GórnDworz Mm3v.*

»formować na [jakiś] kształt« (1): ieslibyś w. in. ná tháki kftałt páná fwego formować chciał moim widzeniem rychleiby w. m. ludzie dobrym bákálarzem názwáli/ niż dobrym dworzáninem *GórnDworz Iiv.*

Szereg:»kształtować i formować« (1): nie łálmý [...] bálwochwálcy/ ktorzy łobie Bogá y nábożeńftwo/ wedle grubych śmyśłow vpodobánia kftáltuiá/ y formuią *NiemObr 91.*

Formacje współrdzenne: informować, przeformować, przyformować, reformować, sformować, uformować, wyformować.

Cf **FORMOWAN, FORMOWANIE**

IM